

”Voi šinuvo rauta raukka”

Hyvittely ja epäsuora aggressio vienankarjalaisissa raudan synty -loitsuissa

Tuukka Karlsson

Loitsut muodostavat yhden kalevalamittaisen runouden¹, itämerensuomalaisen² suullis-poeettisen järjestelmän päälajeista³ (Kuusi et al. 1977; Siikala 2000; 2022 [2012]; Tarkka 2005). Loitsuja on tarkasteltu monesta eri näkökulmasta ja niiden piirteet ovat vaihdelleet käyttäjiensä ja kontekstiensä mukaan, mutta niitä yhdistävänä piirteenä on nähty pyrkimys vaikuttaa ympäröivään todellisuuteen (Hästesko 1918; Krohn 1915; Siikala 1999 [1992]). Hiljattain suomalais-karjalaisia loitsuja on alettu arvioimaan myös lingvistisen antropologian piirissä muotoutuneen rekisteriteorian sovelluksen valossa. Kyseisessä tutkimussuuntauksessa rituaalispesialistien loitsuja on lähestytty teksteinä, joissa esittäjän käyttämä rekisteri vaihtelee pohjautuen tämän tekemiin metapragmaattisiin arvioihin loitsun lausumien vastaanottajista. (Karlsson 2022; vrt. Frog 2015; 2019, 291–221; Kaartinen 2015; lyriikan osalta Kallio 2013; 2015; itkuvirsiens rekistereistä ks. Stepanova 2014; 2015.)

Tässä teoreettisessa artikkelissa tarkastelen vienankarjalaisten, raudan myyttistä syntyä ja raudan aiheuttamien haavojen parannusta käsittelevien loitsujen korpusta aineistona, jota tutkin rekisteriteorian valossa. Tutkimusaineisto muodostuu niin sanotuista *kommunikatiivisista* loitsuista: rituaalispesialisteihin yhdistetyistä, tuonpuoleisen kanssa suoraan yhteyteen pyrkivistä kalevalamittaisista loitsuista.⁴

Vienalaiset raudan synty -loitsut ovat kiinnostavia erityisesti niiden sisältämän ambivalenssin vuoksi. Kommunikatiivisille loitsuille ovat tyypillistä tietäjän avustajille suunnatut, avustajia hyvittelevät avunpyynnöt, samoin kuin vastustajille lausutut aggressiivisetkin käskyt

1 ”Kalevalamitta” on anakronistinen termi, jota käytetään yleisesti kuvattaessa itämerensuomalaista trokeemittaista runoutta 1900-luvun ensimmäisellä puoliskolla. Anakronistisuudestaan huolimatta termi on yleisesti käytössä, koska sen tarkoite ymmärretään helposti. (Siikala 2022 [2012], 24–25.) Käsitteen historiasta ja vaihtoehdoista ks. Kallio, Frog ja Sarv 2017.

2 Käsite ”itämerensuomalainen” kattaa Itämeren alueen lähisukukielet: suomen, karjalan, lyydin, vepsän, inkeröisen, vatjan, viron, eteläviron ja liivin (Frog ja Stepanova 2011; Lang 2020). Itämerensuomalainen ei siis viittaa leimallisesti suomalaiseen kulttuuriin, kieleen tai etnisyyteen. Kalevalamittaisen runouden kontekstissa käsite on käyttökelpoinen kuvatessaan jaettua runomuotoa ja mytologisia piirteitä, jotka ulottuvat vepsäsäläisaluetta lukuun ottamatta Vienan Karjalasta Viroon (Siikala 2022 [2012], 15). Erona varhaisessa ja vielä 1900-luvun jälkimmäisellä puoliskolla käytettyyn ”suomalaiseen” puhuttaessa muun muassa karjalaisesta runoudesta, itämerensuomalainen on vakiintunut tutkimuksessa kielellisen ja kulttuurisen variaation huomioivaksi termiksi.

3 Tutkijalähtöisen genreluokittelun ongelmista kalevalamittaisessa runoudessa, ks. esim. Tarkka 2005, 67–70.

4 Muut tietäjiin yhdistetyt kategoriat ovat ilmiöiden alkuperää kuvaavat synnyt ja tietäjän maagisena suojauksena toimivat varaukset (Siikala 1999 [1992]).

(Siikala 1999 [1992], 69–70). Raudan syntyä edustavissa loitsuissa avunpyynnöt myyttisille avustajille ovat läsnä, mutta aggressio esiintyy epäsuorassa ja verhotussa muodossa. Tässä artikkelissa analysoin tuonpuoleisen toimijoiden puhutteluja ja loitsun esittäjän keinoja esittää asemointiaan suhteessa puhuteltaviin. Keskityn erityisesti direktiiveihin: lausumiin, joilla muun muassa käsketään, pyydetään ja kysytään (Lauranto 2014, 12; Sorjonen 2001, 93).

Tutkimuskysymykseni ovat 1) millaisia direktiivejä käyttäen loitsun ego puhuttelee avustavia ja vastustavia ei-inhimillisiä toimijoita ja 2) millaisia tekstuaalisia keinoja loitsija käyttää välittääkseen hyvittelyä ja aggressiota puhuttelujen vastaanottajille.

Argumentoin, että analysoitavat loitsut eivät muodostu vain yhdestä rekisteristä, vaan sisältävät esittäjän refleksiiviseen ja ideologiseen toimintaan perustuvia erilaisia myyttisten toimijoiden arvioita ja niihin liittyviä lausumia. Refleksiivinen ja ideologinen toiminta viittaa tässä loitsujen esittäjien metapragmaattisiin arvioihin myyttisen maailman ja sen asukkien kokoonpanosta ja rooleista, ja toisaalta siitä, millaista rekisteriä tai rekistereitä käyttäen mitään toimijaa on puhuteltava loitsun eri tilanteissa. Toisin sanoen kyseessä on kieli- ja rekisteri-ideologinen toiminta (Agha 2007, 1–83; Frog 2019; Irvine ja Gal 2000; Silverstein 1979; 2010).

Tässä artikkelissa jatkan aiemmin suorittamaani rekisteriteorian luotausta suhteessa loitsuaineistoon (Karlsson 2021a; 2021b; 2022). Esitän, että aineistosta löytyvät rekisterit sisältävät emootioita hellyyden, kunnioituksen ja verhotun aggression muodossa (Agha 1998; Irvine 2009; Wilce ja Fenigsen 2015). Lähestyn emootioita analyysin viitekehyksessä tarkastelemalla niitä kehollisuudesta, kognitiosta, kielestä ja sosiokulttuurisista tekijöistä erottamattomasti muodostuneina kokonaisuuksina (Corwin ja Brown 2019, 326–327; Goodwin ja Goodwin 2001; Scheer 2012; Silvonen ja Stepanova 2019, 203–204; Wilce 2009). Tuomalla tunteita koskevaan teemanumeroon rekisteripohjaisen näkemyksen, joka on aiemmin ollut esillä muun muassa karjalaisten itkuvirsien yhteydessä (Stepanova 2014; Wilce ja Fenigsen 2015), osallistun artikkelilla monitieteiseen tunne- ja rekisterikeskusteluun folkloristiikassa (ks. esim. Hämäläinen 2012; Silvonen 2022; Silvonen ja Stepanova 2019; Timonen 2004; lingvistisen antropologian näkemyksistä ks. Wilce 2014).

Aloitan artikkelin käsittelemällä lyhyesti kalevalamittaisten loitsujen tutkimushistoriaa ja tietäjiksi kutsuttujen rituaalispesialistien asemaa osana loitsutraditiota. Kun yleiset suunta-
viivat ovat selvillä, esittelen tutkimusaineiston ja siihen liittyvät lähdekriittiset kysymykset. Analyysiluvussa etsin aineistoesimerkkien avulla vastausta tutkimuskysymyksiini, minkä jälkeen päätän artikkelin tuloksiin ja johtopäätöksiin.

Kalevalamittaiset loitsut

Kalevalamittaisia loitsuja tarkasteltiin suomalaisessa folkloristiikassa sanatarkasti toistettavina formuloina noin 1950-luvulle asti, jolloin tekstilähtöinen näkemys alkoi täydentyä käsityksellä rituaalispesialistien loitsuista parannusnäytelminä (Piela 2010, 10–11; ks. Hautala 1960, 21). Parannusnäytelmä-näkemyksen mukaan loitsua esittävä tietäjä on riitin päähenkilö, joka muun muassa kokoaa apuvoimansa, varustautuu ja karkottaa vihamielisen vastustajansa, kuten tautidemonin. Näkemyksen mukaan näytelmä etenee tietyllä kaavalla, jossa eri osiot toistuvat järjestyksessä kuin käsikirjoituksessa. (Honko 1960.) Näkemystä kehittivät Martti Haavio (1967) ja Anna-Leena Siikala (1978; 1986a; 1986b; 1999 [1992]). Siikala korosti

loitsujen kommunikatiivista muotoa – sen sijaan että loitsut olisivat sanatarkasti toistettavia ilmaisuja, hän oivalsi spesialistien käyttämien loitsujen pohjautuvan suoraan yhteyteen tuonpuoleisen kanssa, tietäjän hallitsemaan myyttiseen tietoon tuonpuoleisen rakenteesta ja perustuvan lisäksi esittäjän persoonalliseen voimaan eli luontoon (ks. myös Piela 1983; 2010). Kommunikatiiviset loitsut on tutkimuksessa käsitteellisesti erotettu niin sanotuista *ei-kommunikatiivista* ja *mekaanisista* loitsuista, jotka eivät sisällä tuonpuoleisen puhutteleja ja joiden on katsottu olleen mekaanisesti vaikuttavia sanakaavoja. Tällaisia loitsuja on pidetty kontrastisena kategoriana, joka on ollut modernisaatiota edeltävissä yhteisöissä myös muiden kuin spesialistien käytössä. (Piela 1983; Siikala 1986a; 1986b; 1999 [1992].) Viimeaikaisessa tutkimuksessa on selvitetty muun muassa tietäjien kommunikatiivisten loitsujen yhteyttä, sovellettu kognitiivista rituaaliteoriaa loitsututkimukseen sekä uudelleen arvioitu oletusta tietäjien loitsuista salaisena perinteenä, jota ei saanut paljastaa ulkopuolisille (Frog 2019; Kohonen 2022; Karlsson 2022a).

Havainnollistan *ei-kommunikatiivisen*, mekaanisesti vaikuttavan ja kommunikatiivisen loitsutyypin eroa kahden esimerkin avulla. Kommunikatiivista loitsua lähestyn direktiivejä sisältävänä tekstinä, kun taas *ei-kommunikatiivinen* loitsu ei määritelmäni mukaan sisällä kyseisen tyyppisiä lausumia. Esimerkki (1) kuvaa *ei-kommunikatiivista* loitsua:

(1)

Puun loukkaama parannetaan siten, että otetaan suuhunsa palanen sitä puuta, joka loukkasi. Sitä pureskellaan ja syletään sitä vettä haavaan ja luvetaan että:

Päivä paistoi latvahasi
 Kuu oksihis kumotti
 Onko mettä kuoren alla
 Kipehille voiteheksi
 Vammoille valantehiksi

(SKVR 1₄, 86.)⁵

Esimerkin loitsu, jota on käytetty puun aiheuttaman vamman parannukseen, ei sisällä direktiivejä, joilla tuonpuoleisen toimijoita puhutellaan, eikä niin ollen täytä käyttämäni kommunikatiivisen loitsun kriteeriä. Kyseisen kaltaisten loitsujen on tutkimuksessa ajateltu olleen yleisemmin yhteisöissä osattua perinnettä: käyttääkseen mekaanisesti vaikuttavaa loitsua, esittäjällä ei ole tarvinnut olla hallussaan erikoistunutta, tietäjien hallitsemaa tietoa ja taitoa (Siikala 1999 [1992], 64–71).

Esimerkki (2) puolestaan edustaa kommunikatiivista loitsutyyppiä. Loitsun esittäjä, Riikoñi Šimana, oli kotikonnuillaan tunnettu tietäjä (Niemi 1921, 80). Loitsussaan Šimana esittää raudan myyttisen synnyn: raudan eri tyypit ovat peräisin kolmen neidon maidosta ja suon syvyyksistä. Alkuperän esiintuomisen jälkeen hän puhuttelee rautaa ja toruu tätä vamman aiheuttamisesta. Lopuksi Šimana pyytää apuun sekä Neitsyt Mariaa että myyttistä mehiläistä. Loitsun jaksojen seurattavuuden helpottamiseksi olen jakanut sen osiin:

5 Lyhenne viittaa teokseen Suomen Kansan Vanhat Runot, osaan yksi ja niteeseen neljä. Seuraavana viitteessä on teoksessa loitsulle annettu numero, jota tulevilla esimerkeillä seuraavat pisteen jälkeen esitettyjen säkeiden numerot. Olen poistanut loitsunäytteistä välimerkit.

(2)

[Osa I: Raudan myyttinen synty]

Oli ennen neljä neittä
 Neljä neittä kolmi naista
 Koko kolmi moršienta
 Eri teitäñšä käveli
 Matkojanša mittelivät
 Lüpšeliävät toisiañšä
 Üksi lüpši muštam maijoñ
 Toiñi valkijañ valutti
 Kolmaško veri-punaiseñ
 Joka valkijañ valutti
 Tuošt' oñ tehtü malto-rauta
 Joka lüpši muštam maijoñ
 Tuošt' on tehtüki teräštä

[Osa II: Raudan puhuttelu]

Voi šinuvo rauta raukka
 Rauta raukka koito kuono
 Jo nüt veštit veljijäsi
 Turmelit tekemätäsi
 Laštusit emosi lašta
 Mikse šuurekše šukesit
 Kovin kašvoit kauhijakše
 Etpä šilloin šuuri olluñ
 Etkä šuuri etkä pieñi
 Et kovin korijakana
 Kuimp om maitona makasit
 Venüit kuin hera-vetenä
 Kešä-voina kellottelit
 Voi šinuvo rauta raukka
 Rauta raukka koito kuono
 Teräš tenhu-päivälliñi
 Jo nüt veštit veljijäsi
 Turmelit tekemätäsi
 Laštusit emosi lašta
 Mikse šuurekše sukesit
 Kovin kašvoit kauhijakše
 Etpä šilloiñ šuuri olluñ
 Etkä šuuri etkä pieñi
 Et kovin korijakana
 Kuin on šuošta šotkettiñe
 Veteläštä vellottiñe
 Moam murašta muokattiñe
 Moañ lijašta lietš ottiñe
 Voi sinuvo rauta raukka
 Rauta raukka koito kuono
 Teräš tenhu-päivälliñi
 Jo nüt veštit veljijäsi
 Turmelit tekemätäsi
 Laštusit emosi lašta
 Mikse šuurekše sukesit
 Kovin kašvoit kauhiakše

Etp'õñ šilloiñ šuuri olluñ
 Etkä suuri etkä pieñi
 Et kovin korijakana
 Kuin isäš pajašša šeiso
 Pajašš' on ovettomašša
 Ilman ikkunattomašša
 Lien iessä lipiättömäššä

[Osa III: Neitsyt Marian puhuttelu]

Neitšüt Moarija emoiñi
 Rakaš äiti armolliñi
 Tuo turveh tuvan takoata
 Šata-šalpa šeinän alta
 Paina pakšu peikalosi
 Tulijalla tukkijekše
 Veri šeiso niin kuin seinä
 Hurmeh asu niin kuin aita
 Niin kuim miekka mereššä šeiso
 Sapeli sareikossa
 Meri muštašša kiveššä

[Osa IV: Mehiläisen puhuttelu]

Meheläiñi ilmon lintu
 Lennäš tuonne kunne käšken
 Ülittši meren ühekšän
 Meri-puolen kümnenettä
 Metisellä mättähällä.
 Kašša kieleše metehe
 Šulkasi šulaña voiñe
 Tuo šimova šiiveššäsi
 Mettä kieleši nenäššä
 Kipejillä voisimikse
 Pahoilla parintimikse
 Vammoilla vala-vesikse
 Puhun üöllä tervehekše
 Päivällä parennehekše
 Alta nuurumattomakše
 Keškie kivuttomakše
 Jott' ei tuntuis' pikkuistana
 Vaivoa vähöökänä

(SKVR I₄, 164.)

Yllä esitelty kommunikatiivinen loitsu eroaa ei-kommunikatiivisesta paitsi pituudeltaan myös sisältämällä tietäjille ominaista tietoa ilmiöiden myyttisestä synnystä (ks. Siikala 1999 [1992], 77–81). Loitsun pituus ei ole sinänsä osoitus kommunikatiivisesta loitsutyypistä, sillä myös ei-kommunikatiiviset loitsut voivat muodostaa pitkiäkin säekokonaisuuksia (ks. esim. SKVR I₄, 244). Aiheiden yhdistely pitkiksi, myyttistä tietoa vaativiksi kokonaisuuksiksi on kuitenkin kytköksissä tietäjän taitoon ja tietoon (Siikala 1999 [1992], 91, 98–103). Loppujen lopuksi esimerkin tekee kommunikatiiviseksi loitsuksi käyttämässäni viitekehysessä direktiivien käyttö (osissa II ja III).

Edellä esitelty jaottelu kommunikatiivisiin ja ei-kommunikatiivisiin loitsuihin perustuu varsin pitkäaikaiselle ja vakiintuneelle tutkimustraditiolle. Se on tarkkuudeltaan riittävä myös tämän artikkelin kontekstissa, jossa fokuksessa ovat emootioiden ilmenemistavat loitsuissa. On kuitenkin huomattava, että jaottelu vaikuttaa kuvaavan enemmän tutkijoiden kuin loitsujen esittäjien ajattelua (Karlsson 2022b). Asiaa mutkistaa muun muassa se, että myös tietäjät ovat käyttäneet ei-kommunikatiivisia loitsuja ja vastaavasti niin sanotut maallikot ovat tunteneet kommunikatiiviksi luokiteltavia loitsuja: esimerkiksi metsästysloitsut sisältävät hyvin usein direktiivejä, mutta ei ole aiheellista olettaa niiden olleen erityisesti tietäjien omaisuutta. Tässä artikkelissa en paneudu loitsukategorisointien problematiikkaan: aineistoni loitsut sisältävät direktiivejä ja ovat niin ollen näkemykseni mukaan kommunikatiivisia. Lisäksi suuri osa tutkimusaineiston loitsuista sisältää myyttistä synty tietoa, joka on yksi vahvasti tietäjien toiminta-alaan liitetystä tekijöistä (Siikala 2002, 89–90).

Tietäjät

Esi- ja varhaismodernien suomalais-karjalaisten rituaalispesialistien nimeksi on tutkimuksessa vakiintunut tietäjä. Tietäjän toimialaan yhteisöissä on kuulunut elinkeinomagian harjoittaminen, liminaaliriittien totetus ja erityisesti parannustoimi. Myös vahingoittava magia on kuulunut tietäjän osaamisalueeseen. Vienassa tietäjä toimi usein myös *patvaskana*, häiden maagiseen suojaukseen keskittyvänä rituaalispesialistina. Tietäjyyttä sosiaalisena roolina ovat määrittäneet yhteisön odotukset osaamisesta ja vastuusta tietäjän roolin hoidossa, loitsuosaaminen, kyky muuntautuneeseen tajunnantilaan ja rituaalitekniikoiden hallinta. Koska edellä mainitut ominaisuudet ovat olleet osa tietäjien jaettua sosiaalista statusta, on tutkimuksessa käytetty käsitettä tietäjälaitos kuvaamaan jaettua sosiaalista viitekehystä (Frog 2019, 232; Haavio 2019 [1967], 314; Siikala 2002, 79–84; Tarkka 2013, 104–15). Vienassa tietäjälaitos kesti ensimmäisen maailmansodan jälkeiseen aikaan, jolloin se alkoi menettää nopeasti merkitystään modernisaation edetessä (Tarkka 2005, 374–383).

Tietäjälle tyypillistä ovat rituaalissa tapahtuvat reaaliaikaiset kohtaamiset tuonpuoleisen toimijoiden ja voimien kanssa (Frog 2019; Siikala 1999 [1992]). Tietäjän välineitä rituaalissa olivat sekä fyysiset välineet että tietäjän toimintaa sanallistavat ja tuonpuoleisen kanssa kohtaamisessa käytetyt loitsut. Tietäjällä tuli olla myös riittävän vahva luonto: persoonallinen ja dynaaminen, jokaiselta ihmiseltä löytyvä voima (Stark 2006, 262–266). Tietäjältä vaadittiin taitoihin kuului luonnon vahvistaminen, jota kuvataan nostamisen metaforalla. Onnistuneen rituaalin ehtona tietäjällä tuli olla sekä riittävän voimakas luonto että kyky nostaa luonto riittävän vahvaksi, eli haltioitua:

(3)

Haltie nousou, kun ottau kuokan ta kuokkiu kantoja, juurikkoja ta kivijä ta sanou:

Nouše, luontoñi, lovešta,
Havon alta, haltieni,
Havon alta hattupiäššä,
Kiven alta kinnaškiäššä!

(SKVR I, 11.)

Tietäjän varusteisiin saattoi kuulua esimerkiksi käärmeen pää, karhun kynnet tai hautausmaan multaa. Varusteet sisälsivät väkeä: luonnon kaltaista dynaamista voimaa, jota tietäjä hyödynsi suojautuessaan vihamielisiltä voimilta (Stark 2006, 258–262; Siikala 2002, 281–89; ks. myös Koski 2011):

(4)

Tietäjällä pitää olla tulukset semmoiset, joilla voipi ennustaa. Niissä tuluksissa pitää olla yheksän rietta elävän kusirakkoa: emäkarhun, suten, ketun, ahman, koiran, kissan, saukon, karpän ja metsäsijan. Ne pannaan kaikki sisäkkään, karhun k-rakko päällimäiseksi ja metsäsijan sisimäiseksi. Metsäsijan rakon sisään pannaan kolme muurahaisten lehmää. Ne otetaan yksi aina pesästään ja vuoltaan ja sanotaan että:

Metsän ehtosa emäntä,
Kultainen metsän kuningas,
Anna mulle apuvasi,
Väkejäsi, voimovasi
5 Vasten vastuksen väkeä,
Kovan päivän kohatessa.
En sinua kullata kutsu,
Hopeatta houkuttele,
Ota nyt kullat kuppihiisi,
10 Hopejaiset [huomahasi]!

Sittä kääritään ne rakot myttyyn - - [taikaa jatkuu].

(SKVR I₄, 1.)

Aineisto ja metodologia

Tutkimuksen aineisto muodostuu Suomen Kansan Vanhat Runot (SKVR) -antologiassa julkaistuista, Vienan Karjalasta kerätyistä raudan syntyä ja niiden yhteydessä esiintyvistä veren sulkemista käsittelevistä loitsuista. SKVR-tietokannassa suoritettuna haun perusteella⁶ SKVR sisältää yhteensä 132⁷ raudan syntyyn ja veren sulkukuun liittyvää loitsua Vienan alueelta. Metodologisenä valintana olen rajannut kokonaisuaineistosta tämän artikkelin analyysia varten loitsut, jotka sisältävät direktiivejä. Niin sanotut narratiiviset loitsut, jotka eivät direktiivejä sisällä, olen jättänyt tämän tutkimuksen ulkopuolelle. Analysoitava korpus koostuu niin ollen 66 kommunikatiivisesta loitsusta, jotka on talletettu 36 nimetyltä eri esittäjältä⁸ vuosien 1821 ja 1918 välillä (ks. Liite 1). Aineiston kokonaissäämä on 4410 säettä. Tutkimusaineiston loitsut ovat SKVR-korpuksessa luokiteltu suurelta osin limittäin: yksittäisen toisinnon luokittelu saattaa sisältää teemat raudan synty, raudan sanat ja verensulku (esim. SKVR I₄, 183). Raudan syntyä kuvaavat osuudet loitsuissa noudattavat muotoa, jossa loitsun alku kertoo raudan myyttisestä synnystä joko suon uumenissa tai kolmen neidon lypsämänä maitona:

6 Hakuparametreina rajaus Vienan alueeseen ja raudan sanat, raudan synty ja veren sulku -loitsuteemoihin. Osa raudan synty-teemaisista loitsuista esiintyy raudan sanat ja veren sulku -otsikoiden alla olevien loitsujen osana.

7 Hakutuloksen kokonaismäärästä 24 loitsua esiintyy tuloksessa kahteen kertaan, koska sama muistiinpano on julkaistu kahdessa eri yhteydessä.

8 Osa toisoinnoista on tallennettu ilman tietoa esittäjän nimestä, ja on mahdollista, että osa kyseisistä loitsuista on saman henkilön esittämiä.

(5)

Rauta raukka koite kuono
 Teräs terho päivällini
 Et sie ollut silloin suuri
 Etkä suuri etkä pieni
 Etkä kovuan korie
 Kun silma suosta sotkettih
 Vetelästä vellottih
 Muan onnesta otettih
 Lijasta liejšottih

(SKVR 1₄, 161.1–9.)

Mytologinen kuvaus suosta löytyvästä raudasta pohjautuu mahdollisesti käytännön kokemukseen: etnografisen tiedon perusteella rautamalmisaostumia on kerätty soista (Hakamies 1999, 89; Siikala 2022 [2012], 347–355). Verensulun tapauksessa tutkimusaineistossa yleinen on rakenne, joissa raudan synty esiintyy osana epiikan kuvausta Väinämöisen veneenveistosta ja polvenhaavasta:

(6)

Tiijolla venehtä teki
 Laivat loati laulannalla
 Tuop on vanha Väinämöine
 Vestüvä on kalkutteli
 Ei kirves kivehe koske
 Eikö kallivoh on kalkattanne
 Vanhañ Väinöm polvi-luuhu
 Läksi puuñ jälem puhelijua
 Roanañ rauvan kattsojua

(SKVR 1₁, 334.1–9.)

Kyseisissä tapauksissa olen rajoittanut analyysin tutkimuskysymysten mukaisesti kolmannen persoonan kerrontaa seuraaviin direktiivejä sisältäviin loitsusäkeisiin. Kokoamani tutkimusaineiston olen analysoinut tarkastelemalla direktiivejä ja niiden yhteydessä esiintyviä ei-inhimillisille toimijoille annettuja attribuutteja.

Tietäjät saattoivat jättää haastateltaessa säkeitä loitsuista lukematta, ollakseen menettämättä niiden tehoa (Borenius 1904, 478; Frog 2019, 227–228, 243). Tavoitteenani ei kuitenkaan ole alkuperäisten esitysten rekonstruktio – katson tallennettujen loitsujen vastaavan tyydyttävästi esittämiini kysymyksiini (vrt. Kalela 2000; Wolf-Knuts 2020; ks. Anttonen 2014). Vaikka analysoimani loitsut eivät olisi kokonaisia tai edustaisivat osia pidemmistä loitsuesityksistä, niiden tekstuaaliset piirteet tarjoavat riittävästi materiaalia analyysia varten. Tunistan ajallisen ja kulttuurisen etäisyyden 1800-luvun alkupuolen Vienan Karjalaan ja sen sosiaaliseen ympäristöön. Lähestyn tutkimusaineistoa osana monien äänien kokonaisuutta, tiedostaen että yhteisöt, joissa loitsujen esittäjät ovat eläneet, eivät ole muodostaneet essentiaalisia kokonaisuuksia, joita määrittäisi yhteinen näkemys tradition piirteistä. Pyrkimykseni on kunnioittaa jo vaimenneita ääniä yhdistämällä lähdekriittisiä näkökulmia aiemmin muodostuneeseen ja alati täydentyvään aineistotuntemukseen. Tarkoitukseni on välttää

tietämättömyydestä johtuvia väärintulkintoja niin paljon kuin mahdollista, ja perustella argumenttini läpinäkyvästi. (Fingerroos 2004, 24–27; Stark-Arola 1998, 67; Silvonen 2020, 67–68; Tarkka 1993, 167.)

Teoreettinen viitekehys

Lähestyn kalevalamittaisia kommunikatiivisia loitsuja useita diskursiivisia rekistereitä sisältävänä lajina eli genrenä. Tässä lähestymistavassa genre toimii prototyyppisten ominaisuuksien verkostona ja ohjaa sekä tekstien tulkintaa että tuottamista sosiaalisissa tilanteissa (Hanks 1987, 870). Genreen kuuluvat tekstit muodostuvat intertekstuaalisessa suhteessa aiempiin saman lajin teksteihin. Tämän tutkimuksen kontekstissa kommunikatiiviset loitsut muodostavat siis tekstien verkostosta koostuvan genren, jonka jäsenet toimivat indeksissä vuorovaikutuksessa suhteessa toisiinsa. (Bauman 2000, 84; 2004, 3–4; Karlsson 2021a; Visakko 2015, 44.)

Rekisterin käsite viittaa tässä artikkelissa lingvistisen antropologian piirissä käytyihin keskusteluihin. Ymmärrän rekisterin kokoelmaksi sosiaalisesti muodostuneita ja tunnistettavia kielellisiä ja ei-kielellisiä merkkirepertoareja, jotka viittaavat stereotyyppisiin sosiaalisiin hahmoihin ja ryhmiin.⁹ Rekisterit ovat toisin sanoen sosiaalisen indeksikaalisuuden stereotyyppisiä. (Agha 2004; 2007; Blommaert 2007; Lehtonen 2015; Visakko 2015; vrt. Foley 1995.) Tässä artikkelissa käsiteltävän aineiston luonteesta johtuen keskityn kielellisen tason ilmauksiin, jotka muodostavat niin sanottuja diskursiivisia rekistereitä. Rekisterit syntyvät ja muuttuvat rekisteriytymisprosesseissa, joissa merkkirepertoarit analysoidaan viittaaviksi stereotyyppisiin sosiaalisiin ryhmiin ja ryhmien välisiin suhteisiin (Agha 2007; 2015).

Lähestyn analyysissä tietäjien loitsuissa esittämiä lausumia ja toimijoille antamiaan attribuutteja eri rekistereinä. Näkemykseni mukaan loitsun esittäjä käyttää erilaista rekisteriä puhutellessaan positiivisesti, negatiivisesti tai ambivalentisti itseensä asemoituvaa tuonpuoleisen toimijaa. Toimijoiden luokittelu eri kategorioihin pohjautuu esittäjän implisiittisiin ja eksplisiittisiin metapragmaattisiin arvioihin: tapoihin, joilla loitsun esittäjä tuo esiin asemointinsa puhuteltaviin nähden. Implisiittisiä arvioita ovat esimerkiksi toimijoilta pyydettyt asiat, kuten parantavan substanssin tuominen tai käsky poistua rituaalin paikasta. Eksplisiittiset arviot muodostuvat suorista toimijoille annetuista attribuuteista, kuten yllä kuvattu ”rakas äiti armollinen” Neitsyt Marian tapauksessa. Positiivisille toimijoille eli tietäjän avustajille esitetty perustelu keskittyy potilaan hyvinvoinnin lisäämiseen ja hädänalaisuuden korostamiseen. Negatiivisille toimijoille esitetyt perustelut puolestaan toimivat karkotettavan toimijan edun esiintuomiseen: tietäjä esimerkiksi vakuuttaa taudinaiheuttajalle tämän perheen ja pitoruokien odottavan tuonpuoleisessa paikassa. Ambivalenttien toimijoiden tapauksessa perustelu tähtää sekä loitsun esittäjän että puhuttelun kohteen välisen yhteisen hyödyn korostamiseen. (Karlsson 2021b.) Seuraavassa analyysissä olen jakanut tietäjän puhuttelemat ei-inhimilliset toimijat aineistossa kolmeen eri kategoriaan, jotka erottelevat positiiviset, ambivalentit sekä negatiiviset toimijat.

Analyysini nojaa käsitteellisesti näkemyksiin kunnioitusta välittävistä rekistereistä (*honorific register*). Ne ovat kielellisiä keinoja, jotka sekä kantavat mukanaan että esittävät arvoasteiden eroja. Kunnioitusta välittäviä rekistereitä voidaan käyttää tyypillisesti paitsi statuksen

9 Merkistä peirceläisenä semioottisena käsitteenä on selkeästi ja tiiviisti kirjoittanut esim. Paul Manning (2012, 6–14).

eroa korostavissa yhteyksissä, myös kanssakäymisissä pyhän ja tuonpuoleisen kanssa. Kunnioituksen välittäminen ei kuitenkaan sulje välttämättä pois positiivisten tunteiden ja hellittelyn esittämistä, kuten esimerkiksi karjalaisten itkuvirsien rekisteriä tutkittaessa on havaittu. (Irvine 2009, 251; Stepanova 2014; 2015; Wilce ja Fenigsen 2015, 190.) Kunnioitus ei vaadi välittyäkseen stereotyyppisiä, eksplisiittisesti arvostusta kuvaavia lekseemejä. Arvostusta ja intimiteettia on mahdollista osoittaa myös esimerkiksi kiertoilmaisilla ja muilla keinoilla. Vastaavasti kunnioitusta välittävien kielellisten tai ei-kielellisten keinojen, kuten katseen, käyttö ei välttämättä ilmaise positiivista tunnetta: esimerkiksi teitittely yhdistettynä halveksuvaan katseeseen muuttaa kohteliaisuuden verhotuksi aggressioksi. (Agha 2007, 24–26, 301–302.) Tässä artikkelissa analysoidussa aineistossa positiiviset tunteet esiintyvät rekistereissä, jota loitsujen esittäjät hyödyntävät kommunikoidessaan tuonpuoleisen avustajiensa kanssa.

Esitän alla tekstitason indeksikaalisuutta (Agha 2007, 24–27) tarkastelevan tulkinnan tuonpuoleisen toimijoiden puhutteluista ja tietäjän puhutteluihin liittämistä tunteista. Tekstitason indeksikaalisuus kuvaa tekstin muodostavien merkkien yhteensopivuutta keskenään osana tekstin ajallista kulkua (Agha 2007, 24–25). Kun merkit ovat keskenään yhteensopivia, teksti on indeksikaalisuudeltaan yhteneväinen, ja ohjaa kohti yhteneväistä tulkintaa: esimerkiksi kohtelias puhe tai kirjallinen teksti voi sisältää toisiaan tukevia merkkejä, kuten teitittelyä ja kunnioitusta ilmaisevia sanoja. Jos kohteliaiksi tulkittavien merkkien seassa esiintyykin oletuksen vastaisesti esimerkiksi halveksuntaan viittaavia lausumia tai eleitä, tekstitason indeksikaalisuus muodostuu epäyhteneväiseksi ja viestin tulkinta muuttuu ristiriitaiseksi. Tekstitason indeksikaalisuuden refleksiivisellä muokkauksella on niin ollen mahdollista välittää verhottua aggressiota ja ironiaa. Vastustajan tapauksessa tekstitason indeksikaalisuus rikkoutuu ja muodostuu epäyhteneväiseksi, jolloin syntyvä ristiriita tuottaa tulkinnan verhotusta aggressiosta. (Agha 2007, 24–27.) Analyysissäni positiivisia toimijoita koskevat puhuttelut ovat tekstitason indeksikaalisuudeltaan hyvin yhteneväisiä ja pyrkivät sulkemaan tulkinnan ulkopuolelle muut kuin myönteiset tekstin mukana välittyvät emootiot. Vastaavasti tietäjän vastustajalle suunnatut puhuttelut analysoitavassa aineistossa esiintyvät epäyhteneväisinä ja viittaavat niin ollen verhottuun aggressioon.

Kategoria A: tietäjän avustajat

Aloitan analyysin tarkastelemalla kategoriaa, joka esiintyy tutkimusaineistossa esittäjien puhutellessa avustajiaan. Kyseistä rekisteriä loitsija käyttää esittäessään direktiivejä myyttisille toimijoille, jotka ovat positiivisessa suhteessa loitsun egoon. Useimmin esiintyvä toimija tässä kategoriassa on Neitsyt Maria, joka esiintyy 70 prosentissa aineiston loitsuista:

(7)

Neitsyt] Maaria emonen
Tule tänne tarvittaissa
Puhu suulla puhtaalla
Herran hengellä hyvällä
Lästä luoja lämpösellä
Josta suonet sorkahutit
Sihen suonta solmiele

(SKVR I₄, 202.31–37.)

Toinen parannusloitsuissa usein esiintyvä toimija on Ukko, ukkosen jumala, joka tunnetaan runoissa myös ylijumalana (Siikala 1999 [1992], 100–103). Ukko on puhuttelun kohteena viidessä loitsutekstissä:

(8)

Oi Ukko ylijumala
Voari vanha taivahaini
Taivahalliini jumala
Liitä šormesi lihava
Piss on pakšu peukalosi
Tulovalla tukkiekše
Salvakše samuojalla
Veren t'ellä telkimekše

(SKVR I₄, 299.102–109.)

Harvinaisempia toimijoita aineistossa ovat Akka kolmihampainen kahdessa loitsussa ja Kivutar yhdessä toisinnossa. Avustajien puhutteluun käytettävää rekisteriä hallitsevat mielikuvat puhtaudesta, pehmeystä ja hyvydestä. Marialla on päässään silkinen vaate, jolla raudan aiheuttama haava sidotaan (SKVR I₄, 136); hän on rakas ja armollinen äiti (SKVR I₄, 161); jopa hänen silmäripsensä ja palmikkonsa auttavat verenvuodon tyyntymisessä (SKVR I₄, 216). Siinä missä Mariaa puhutellaan rakkauden ja armon mielikuvia esittäen, Ukolle suunnatut direktiivit kantavat mukanaan kunnioituksen määreitä. Ukko kuvataan ylijumalaksi ja kultaiseksi kuninkaaksi (SKVR I₄, 177) sekä suureksi taivaan taatoksi (SKVR I₄, 185). Kivutar kuvataan hyväksi emännäksi ja ”valio vaimoksi” (SKVR I₄, 156); kolmihampainen Akka puolestaan jää vaille muita attribuutteja (SKVR I₄, 2390).

Diskursiivinen perustelu rekisteritunnuksena

Pehmeyttä, parannusta ja kunnioitusta edustavien mielikuvien lisäksi kategorian hallitsemiin piirteisiin kuuluu niin sanottu diskursiivinen perustelu. Diskursiivinen perustelu tarkoittaa joidenkin kommunikatiivisten loitsujen direktiivien yhteydessä esiintyvää perustelevaa osuutta: säkeitä, jotka perustelevat syyn tuonpuoleisen toimijalle esitetulle pyynnölle tai käskylle (Karlsson 2021b). Perustelu-ilmiö esiintyy sekä positiivisten, negatiivisten että ambivalenttien toimijoiden kanssa, mutta sen muoto vaihtelee. Siinä missä myönteisiä toimijoita puhuteltaessa perustelut keskittyvät parannustapahtuman potilaan hyvinvointiin ja hädän helpottamiseen, tietäjän vastustajille suunnatut perustelut vetoavat vastustajan itsensä hyötyyn. Tietäjä saattaa esimerkiksi kertoa personifoidun taudin perheen odottavan tätä tuonpuoleisen paikassa, johon taudin lähettää. Ambivalenttien toimijoiden, kuten karhun, tapauksessa perustelut tähtäävät yhteisen hyödyn ja tasapainon tavoitteluun. (Karlsson 2021b.)

Käsillä olevassa tutkimusaineistossa esiintyvät perustelusegmentit ovat suunnatut ainoastaan avustajahahmoille ja noudattavat mainittua todettua kaavaa potilaan hyvinvoinnin lisäämisestä pyynnön syynä. Seuraava esimerkki valaisee myönteiselle toimijalle suunnatun perustelun toimintaa:

(9)

Neitsyt Maaria emoji
 Rakas äiti armolliji
 Tule tänne tarvitessa
 Teällä poikasi potoo
 Ähkyvi äpärehesi
 Sikiösi siihkeröipi
 Tule tänne tarvitessa
 Väkiñes ja voimiñes
 Sivo silmiripsilläsi
 Paina palmikoisillasi

(SKVR 14, 217.73–82.)

Säejakso noudattaa kaavaa, jossa loitsun esittäjä puhuttelee myyttistä avustajaansa, tässä tapauksessa Neitsyt Mariaa (kaksi ensimmäistä riviä). Vokatiivisäkeiden jälkeen seuraa varsinainen perusteluosuus: Marian tulisi saapua paikalle oletettuun parannustilanteeseen, koska häntä tarvitaan: potilas on ”poika”, ”äpäreh”¹⁰ ja ”sikiö”: kaikki avuttomuuden mielikuvia herättäviä sanavalintoja, siinä missä Mariaa pyydetään paikalle ”väkineen ja voimineen”. Aineistossa kuvatuunlaiset perustelujaksot esiintyvät 19 runossa.

Perustelujaksojen käyttö ainoastaan avustajia puhutellessa johtuu näkemykseni mukaan kahdesta toisiinsa liittyvästä syystä. Ensimmäinen syy johtuu aineiston runojen rakenteesta: tekstit eivät etene monille kommunikatiivisille parannusloitsuille tyypilliseen personifioitun taudin tai muun vastustajan manaukseen, jossa tietäjä lähettää vastustajansa tuonpuoleisen kohteeseen. Aineiston raudan synty-loitsut eroavat siten huomattavasti esimerkiksi aggressiivisia manauksia sisältävistä riisitaudin parannusloitsuista, joista esitän alla esimerkin:

(10)

Kriisi rietta rietan poika
 Syömästä kaluomasta
 Jyvämästä jäytämästä
 Rintaluijen riitsinnästä
 Napojen näverryksestä
 Peäkopan koverruksesta
 Muijen luijen louhonnasta
 Mäne kunne käsketäh
 Pimiähän Pohjolahan
 Tarkkahan Tapiolahan
 Siellä on vuoteet vuoteellah
 Sijalla sian lihoja
 Meri kampelon kaloja
 Meri saukon suonen päitä
 Siellä on luutonta lihoa
 Suonetonta pohkiota
 Syyvä miehen nälkähisen
 Haukata halunalasen

10 Sana ”äpäreh” ei merkitse karjalan kielessä pelkästään aviotonta lasta, vaan toimii Karjalan kielen sanakirjan mukaan tavallisesti halventavana nimityksenä lapsesta (vrt. suomen ”kakara”). Tässä yhteydessä konteksti tuskin on halventava, vaan kyse on pikemminkin alkusoinnun vaatimuksesta. (Karjalan kielen verkkosanakirja: äpäreh.)

Siell on muutkin murhamiehet
Ilman ikuiset pahantekijät
Ja siell on hyvä ollakses
Lempi liekoellakses

(SKVR I₄, 889.16–37.)

Esimerkissä esitetty riiden loitsun osa demonstroi loitsun esittäjän erilaista tapaa raudan syntyyn verrattuna. Riisitautia käsketään suoraan, ilman aineiston loitsuissa säännöllisesti esiintyvää avustajien kutsua. Esimerkin loitsuissa puhuja esittää myös yllä mainitun perustelun personifoidulle taudille (säkeet 26–37): riiden tulee mennä Pohjolaan, jossa sitä odottavat vuode, liha-ateriat ja kaikki puolin hyvät olosuhteet. Koska esimerkin kaltaiset vastustajan tuonpuoleiseen karkottamiset puuttuvat tutkimusaineiston loitsuista, myöskään vastustajille esitettyjä perusteluita ei ole löydettävissä.

Kuten mainitsin edellä, toinen syy diskursiivisen perustelun suuntaamiseen ainoastaan avustajille on kytköksissä ensimmäiseen syyhyn. Näkemykseni mukaan rauta edustaa erilaista ontologista kategoriaa kuin taudinaiheuttajat, joita vienalaisissa kommunikatiivisissa loitsuissa manataan tuonpuoleisen paikallisuuksiin. Taudeista eroten rauta on hyödyllinen raaka-aine, ei lähtökohtaisesti jotain ylimääräistä ja ihmiskehoon ulkoa tunkeutuvaa. Raudan status ilmenee toruvalla tavalla, jolla sitä aineistossa puhutellaan. Lisäksi joissakin loitsuissa esittäjä toteaa raudan vahingoittaneen ihmistä jonkin pahan toimijan vuoksi. Esimerkiksi latvajärveläinen tietäjä Pankro esittää raudan rikkomuksen syyksi käärmettä ja herhiläistä:

(11)

Mikä rauvan raivotteli
Terä hienon temmotteli
Ei rauta paha olisi
Ilman käärmeheh käskemättä
Maon mustan muojuhitta
Herhiläinen hien lintu
Kanto käärmeheh kähyjä
Maon mustan muijehia
Akka vanha raivo pyörä
Rauvan raivomaan rakenti
Terä hienon tempomahan
Suo sinervön silpomahan
Suun mustan muhisemahan

(SKVR I₄, 173.56–68.)

Rauta ei siis ole lähtökohtaisesti paha, eikä saa osakseen yhtä aggressiivista kohtelua kuin esimerkiksi aiemmin esitelty riisitauti.

Kategoria B: ambivalentin toimijan puhuttelut

Selvästi positiiviksi asemoituneiden toimijoiden lisäksi aineisto sisältää myös direktiivejä, joiden kohde ei ole asetu selvärajaisesti tietäjän avustajien tai vastustajien joukkoon. Kuten totesin yllä, vastaavanlaisia ambivalentteja puhuttelun kohteita löytyy tyypillisesti esimerkiksi karjan suojaksi luetuista loitsuista, joissa direktiivien objektina on karhu. Raudan synty

-loitsujen tapauksessa ambivalentin roolin saa veri: tietäjä käskee verta olemaan vuotamatta raudan aiheuttamasta haavasta. Veren metaforina esiintyvät myönteisiin toimijoihin rinnastuvat attribuutit, kuten "urosten kulta (SKVR I₄, 203) ja "maito" (SKVR I₄, 184). Esimerkissä (12) loitsun esittäjä kehottaa verta olemaan juoksematta joen lailla:

(12)

Piety veri vuotamasta
 Punaini putuomasta
 Et ole joki juoksomassa
 Etkä veneh vuotamassa
 Umpilampi laskomassa
 Punaini putuomassa
 Hurme hupperehtamassa

(SKVR I₄, 135.1–7.)

Tietäjän vastustajille suunnattujen lausumien tavoin myöskään veren puhuttelut eivät sisällä diskursiivista perustelua. Perustelun puuttuminen verelle suunnattujen direktiivien yhteydestä johtuu mahdollisesti redundanssin välttämisestä: veren salpaamiset tähtäävät säkeet esiintyvät aineistossa ennen tietäjän avustajille suunnattuja säejaksoja, joissa perustelu vuorostaan esiintyy.

Kategoria C: vastustajan puhuttelut

Kolmannen analyttisen kategorian muodostavat tietäjän vastustajan puhuttelut. Toisin kuin tietäjän avustajia, aineisto ei sisällä useita negatiivisia, puhuteltavia toimijoita: ainoastaan personifioitu rauta saa osakseen direktiivejä. Raudan puhutteluun käytettävä formula "rauta raukka / koito kuono" on aineistossa hyvin kiteytynyt ja esiintyy variaatioineen jokaisessa runossa. Vaihtelumuotoihin kuuluvat "koite kuono" (SKVR I₄, 158), "koito kuona" (SKVR I₄, 156), "rauta raukka ruoramoinen" (SKVR I₄, 215) ja "kuota konna" (SKVR I₄, 2390). Rauta on siis raukka ja poloinen¹¹, jonka pahantahtoinen toimija saa haavoittamaan ihmistä:

(13)

Oi silma rautaraukka [sic]
 Rauta raukka koito kuono
 Teräs päivä tenhollini
 Mistä suureksi sukenit
 Mistä kasvoit kauhieksi
 Et silloin suuri ollu
 Kun maitona makasit
 Moan likana liuvottelit
 Neijen kainon kainalossa
 Utarissa vaimon uunen
 Vain nyt suureksi sukenit
 Vain nyt kasvoit kauhieksi
 Kun vestit veljeäsi
 Lastusit emosi lasta
 Et silloin suuri ollu

11 Karjalan kielen verkkosanakirja: *koito*.

Etkä suuri etkä pieni
 Etkä kovin komea
 Kun suosta sotkettihe
 Moan lijoista lietsottihe
 Vetelästä vellottihe
 Nyt suureksi sukenit
 Nyt kasvoit kauhieksi
 Kun vestit veljeäsi
 Lastusit emosi lasta
 Eikö ollu puuta purraksesi
 Eli haukata hakuo

(SKVR I₄, 184.1–26.)

Esimerkin (13) mukaiset loitsujaksot kuvaavat raudan myyttistä, suossa tai nuoren neidon niissä tapahtunutta synty tapahtumaa. Aineistolle tyypillistä on yllä olevan mukainen kaava, jossa loitsun esittäjä kysyy retorisesti syytä raudan rikkomukseen: onhan sen alkuperä vaatimaton, ja rauta on maannut kuin maito. Esitän seuraavaksi, että kyseisenlaisissa säejaksoissa on kyse tietäjän verhotusta aggressiosta.

Ironia ja epäsuora aggressio

Vaikka aineistossa rautaa ei puhutella yhtä aggressiivisesti kuin tauteja tai joissakin loitsuissa esiintyviä pahantahtoisia kateita, on aggressio lievemässä muodossa läsnä. Sen sijaan, että tietäjä käyttäisi suoria käskyjä, manauksia tai perusteluja, katson aineiston loitsujen osuuk-sia, jotka toimivat odotuksen ja toteuman välisen jännitteen pohjalta muokatessaan tekstin tulkintaa (Ervin-Tripp 1976, 64; lainattu lähteessä Agha 1998, 467–468).

Verhottu aggressio ottaa ironian muodon ja esiintyy aineistossa säännöllisesti jokaisessa analysoimassani loitsussa. Kalaškaiñi Vaške -niminen mies luki runonkerääjä A. A. Boreniuk-selle raudan syntyä vuonna 1872 seuraavasti:

(14)

Rauta raukka koito kuono
 Koito kuono vuolahaine
 Nüt olet kovin koria
 Nüt olet ülen ülpää
 Nüt olet vihoin vihañe
 T'ijjän siun sünt'ijäizet
 Et ollun kovin koria
 Etko ülen ülpää
 Etko vihoin vihane
 Koñža muassa maitona makazit
 Kuin on voina votkottelit
 Nuoren neitozen nizušša
 Kažvajaizen kainalošša
 Alla rinnan riuvottelit
 Rauta raukka koito kuono
 Nüt olet kovin koria
 Nüt olet ülen ülpää
 Nüt olet vihoin vihañe

Tiijän siun sünd'ijäizet
 Et silloin ollunt kovin koria
 Etko ülen ülpää
 Etko vihoin vihañe
 Koñza suosta sotkettihve
 Vetelästä vellottihve

(SKVR I₄, 334.49–72.)

Vašken säkeet valaisevat tapaa, jolla ironia raudan puhutteluissa esiintyy. Kahdessa ensimmäisessä säkeessä rauta on poloinen raukka, mutta säkeestä kolme alkava loitsun jakso muuttaa tulkintaa päinvastaiseksi: Vaške toteaakin raudan olevan korea, ylpeä ja vihainen. Hän kuitenkin tuntee raudan myyttisen synnyn – rauta on peräisin maasta, jossa se on maannut maitona ja voina, sekä nuoren neidon nisästä, neitosen rinnan alta. Syntyessään rauta ei siis ollut korea eikä ylpeä, ei liioin vihainen. Ironinen ääni syntyy tekstin osien järjestyksestä ja niiden välisistä kontrasteista. Selvennän tulkintaani alla jakamalla Vašken säkeet kolmeen osaan. Loitsussa osiot seuraavat ajallisesti toisiaan, mutta keskimäinen osioista, B, on epäjohdonmukainen tekstin odotuksenmukaiseen kulkuun verrattuna:

(15)

A: Rauta on raukka ja poloinen
 Rauta raukka koito kuono
 Koito kuono vuolahaine

B: Rauta on ylpeä, korea ja vihainen
 Nüt olet kovin koria
 Nüt olet ülen ülpää
 Nüt olet vihoin vihañe

C: Raudan alkuperä on vaatimaton
 T'ijän siun sünt'ijäizet
 Et ollun kovin koria
 Etko ülen ülpää
 Etko vihoin vihane
 Koñza muassa maitona makazit
 Kuin on voina votkottelit
 Nuoren neitozen nizušša
 Kažvajaizen kainalošša
 Alla rinnan riuvottelit

Loitsutekstin odotuksenmukaisessa etenemisessä tekstin osat muodostavat yhtenäisen tekstuurin. Yllä olevassa tapauksessa osio B olisi yhteneväinen, mikäli se asettuisi välittämättään viestiltä linjaan osioiden A ja C kanssa. Osio B ohjaa kuitenkin edeltävästä ja seuraavasta osiosta eroavaan tulkintaan, ja tekee kokonaisuudesta epäjohdonmukaisen. Esittämässäni tapauksessa tekstuurin rikkoutuminen ilmenee tarkastelemalla tekstitason kokonaisuutta. Mikään yksittäisistä esimerkin osioista ei yksinään välitä ironiaa, mutta rikkomalla tekstuurin odotusten vastaisella segmentillä puhuja onnistuu tuottamaan ironisen vaikutuksen (Agha 2005, 40–41; 2007, 24–27).

Päätelmät

Esitin artikkelin alussa tavoitteekseni analysoida Vienan Karjalasta talletettujen kommunikatiivisten raudan synty-loitsujen sisältämiä tietäjän asemointeja ja tapoja tuoda tuonpuoleisen toimijoiden hyvittelyä ja aggression ilmaisuja näkyväksi tekstin tasolla. Analyysissäni tutkin kolmea kategoriaa: tietäjän avustajilleen, ambivalentille kohteelle ja vastustajalleen suuntaamiaan direktiivejä.

Tulkintani mukaan kategoriat kuvaavat eri rekistereitä (ks. myös Karlsson 2022a). Toisistaan erottuvat rekisterit hyödyntävät erilaisia keinoja kommunikoidessaan tuonpuoleisen toimijoiden kanssa. Kategoriasa A tietäjän avustajille suunnatut puhuttelut sisältävät pehmyden ja helpotuksen mielikuvia, joissa apuun pyydettyä toimijaa kuvataan hellittelevillä ja kunnioittavilla määreillä. Myönteisten toimijoiden kanssa käytetty rekisteri eroaa toisesta erottamastani myös diskursiivisen perustelun osalta, jota kaksi muuta aineistosta erottaamani rekisteriä ei hyödynnä.

Kategorian B muodostavat ambivalentille toimijalle, personifoidulle verelle, suunnatut säkeet direktiiveineen ja attribuutteineen. Positiivisia ominaisuuksia korostavat veren metaforat vertautuvat tietäjän auttajien ominaisuuksiin, mutta suorat puhuttelut ovat aineistossa selkeille avustajille ja raudalle suunnattuja harvinaisempia. Veren salpaamiseen tähtäävät loitsujaksot esiintyvätkin pitkälti yhteyksissä, joissa tietäjä pyytää apua avustajiltaan, eivätkä niinkään itsenäisesti.

Kolmannen kategorian ja vastakohtan hyvitteleville lausumille muodostavat personifoidun raudan puhuttelut, jotka pitävät sisällään epäsuoraa aggressiota. Vaikka kategorian direktiivejä sisältävät lausumat eivät ole suoranaisen aggressiivisia ja jopa väkivaltaisia verrattuna joissakin parannusloitsu-tyypeissä esiintyviin säkeisiin, aggressio on läsnä epäsuorasti ironian muodossa. Esitän, että ironia ja epäsuora aggressio toimivat tietäjän auktoriteetin ja vallan korostajina: vaikka rautaa ei ole tarvetta käskää ja manata taudinaiheuttajien tapaan, tietäjän dominanssi ja kompetenssi parannustapahtumassa tulee esille.

Rekisterien sisältämät piirteet hyvittelystä aggression toimivat rekisteriäntyneinä tunnuk-sina, jotka tuovat esiin tietäjien käyttämien rekisterien kontrasteja ja viittaavat erilaisiin sosi-aalisiin suhteisiin loitsun esittäjän ja puhuteltavien ei-inhimillisten toimijoiden välillä (vrt. Karlsson 2021b, 340; ks. Agha 2007, 235). Vaikka aineisto on muodostettu 36 eri esittäjältä talletetuista runoista, loitsujen piirteet muodostavat esittäjästä riippumattomia yhteneväisiä rekistereitä, joissa erilaisia ei-inhimillisiä toimijoita puhutellaan samankaltaisilla tavoilla. Katson tämänkaltaisen rekisterien stabiiliuden kertovan paitsi tietäjätradition varsin sulje-tusta kierrosta yhteisössä (Frog 2010; 2019), myös tietäjän rooliin kuuluvasta kompetens-sista valita oikea rekisteri oikeissa loitsun vaiheessa ja rituaalilanteessa.

Suorittamani analyysi rajoittuu yhteen tekstityyppiin ja maantieteelliseen alueeseen. Kyseessä on metodologinen valinta, jonka avulla olen pyrkinyt muodostamaan verraten yhtenäisen ja vahvasti spesialistitraditioon kytkeytyvän aineiston. Valinnoistani johtuen myöskään tulkintojani ja johtopäätöksiäni ei voi tämän tutkimuksen perusteella ulottaa koskemaan esimerkiksi muiden alueiden tai ei-kommunikatiivisten loitsujen muodostamia kokonaisuuksia. Loppupäätelmänäni esitän, että aineiston metodologisista rajoitteista huolimatta kommunikatiivisten raudan synty-loitsujen rekisterien tutkimus valaisee tietäjien

ideologista toimintaa, jossa tuonpuoleisen toimijoiden puhuttelut sisältävät tunneilmaisuja. Tämä artikkeli jatkaa niin ollen aiempaa tutkimusta, jossa rekisteriteorian kehyksessä on käsitelty tietäjien lausumia erilaisia resursseja hyödyntävinä sosiaalisina tilanteina. Tämän tutkimuksen tapauksessa esillä ovat olleet hellittely ja verhottu aggressio, mutta muiden loitsutyypin tutkimus samalta näkökulmalta voisi tuoda esiin myös muita tunnemuotoja. Artikkelin luo niin ollen osaltaan pohjaa tuleville avauksille ja keskusteluille loitsututkimuksessa. Tulevaa tutkimusta odottavat myös eepisen genren runot loitsu-upotuksineen (ks. Tarkka 2005, 136–160) ja tunnekirjoneen.

FT Tuukka Karlsson toimii post doc -tutkijana Suomalaisen Kirjallisuuden Seurassa ja Helsingin yliopistossa.

Tutkimusaineisto

Suomen Kansan Vanhat Runot -tietokanta. <https://skvr.fi/>. Luettu 16.11.2022.

Kirjallisuus

- Agha, Asif. 1998. "Tropic Aggression in the Clinton–Dole Presidential Debate". *Pragmatics* 7(4), 461–497. <https://doi.org/10.1075/prag.7.4.02agh>.
- Agha, Asif. 2004. "Registers of Language". Teoksessa *A Companion to Linguistic Anthropology*, toimittanut Alessandro Duranti, 23–45. Malden MA: Blackwell.
- Agha, Asif. 2005. "Voice, Footing, Enregisterment". *Journal of Linguistic Anthropology* 15(1): 38–59. <https://doi.org/10.1525/jlin.2005.15.1.38>.
- Agha, Asif. 2007. *Language and Social Relations*. New York: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511618284>.
- Agha, Asif. 2015. "Enregisterment and Communication in Social History". Teoksessa *Registers of Communication*, toimittaneet Asif Agha ja Frog, 27–53. *Studia Fennica Linguistica* 18. Helsinki: SKS. <https://doi.org/10.21435/sflin.18>.
- Anttonen, Pertti. 2014. "Lost in Intersemiotic Translation? The Problem of Context in Folk Narratives in the Archive". *Arv: tidskrift för nordisk folkminnesforskning* 69: 153–170.
- Bauman, Richard. 2000. "Genre". *Journal of Linguistic Anthropology* 9(1–2): 84–87. <https://doi.org/10.1525/jlin.1999.9.1-2.84>.
- Bauman, Richard. 2004. *A World of Others' Words: Cross-Cultural Perspectives on Intertextuality*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Blommaert, Jan. 2007. "Sociolinguistics and Discourse Analysis: Orders of Indexicality and Polycentricity". *Journal of Multicultural Discourses* 2(2): 115–130. <https://doi.org/10.2167/md089.0>.

- Borenius, Axel August. (1872) 1904. "A. A. Boreniuksen kertomus v. 1872 Venäjän-Karjalaan tehdystä runonkeruumatkasta". (Suomi-kirjan II jakson 11 osasta). Teoksessa *Runonkeräijiemme matkakertomuksia 1830-luvulta 1880-luvulle*, toimittanut A. R. Niemi, 472–91. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 109. Helsinki: SKS.
- Corwin, Anna I. ja Taylor W. Brown. 2019. "Emotion in the language of prayer." Teoksessa *The Routledge Handbook of Language and Emotion*, toimittaneet Sonya Pritzker, Janina Fenigsen ja James Wilce, 325–343. London: Routledge.
- Ervin-Tripp, Susan. 1976. "Is Sybil there? The structure of some American English directives". *Language in Society* 5: 25–66.
- Fingerroos, Outi. 2004. *Haudatut muistot: Rituaalisen kuoleman merkitykset Kannaksen muistitiedossa*. Helsinki: SKS.
- Foley, John Miles. 1995. *The Singer of Tales in Performance*. Bloomington: Indiana University Press.
- Frog. 2010. "Narratiiv kui ravi: Riituse-etendus ja narratiivi aktualiseerumine kogemusena". *Mäetagused* 45, 7–38. <https://doi.org/10.7592/MT2010.45.frog>.
- Frog. 2019. "Approaching Ideologies of Things Made of Language: A Case Study of a Finno-Karelian Incantation Technology". *Folkloristika: Journal of The Serbian Folklore Association* 4(1): 211–57. <https://doi.org/10.18485/folk.2019.4.1.8>.
- Frog ja Eila Stepanova. 2011. "Alliteration in (Balto-) Finnic Languages". Teoksessa *Alliteration in Culture*, toimittanut Jonathan Roper, 195–218. Hampshire: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1057/9780230305878_13.
- Goodwin, Marjorie H. ja Charles Goodwin. 2001. "Emotion within Situated Activity." Teoksessa *Linguistic Anthropology: A Reader*, toimittanut Alessandro Duranti, 239–258. Malden, MA: Blackwell Publishing.
- Haavio, Martti. (1967) 2019. *Suomalainen mytologia*. Helsinki: SKS.
- Hakamies, Pekka. 1999. "Ilmarinen ja kansanomaiset teknoutopiat". Teoksessa *Kalevalan hyvät ja hävyttömät*, toimittaneet Ulla Piela, Seppo Knuutila ja Tarja Kupiainen, 79–92. Helsinki: SKS.
- Hanks, William F. 1987. "Discourse Genres in A Theory of Practice". *American Ethnologist* 14(4): 668–692. <https://doi.org/10.1525/ae.1987.14.4.02a00050>.
- Honko, Lauri. 1960. "Varhaiskantaiset taudinselitykset ja parantamisnäytelmä". Teoksessa *Jumin Keko*, toimittanut Jouko Hautala, 43–111. Helsinki: SKS.
- Hämäläinen, Niina. 2012. *Yhteinen perhe, jaetut tunteet: Lyyrisen kansanrunon tekstualisoinnin ja artikuloinnin tapoja Kalevalassa*. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C, osa 349. Turku: Turun yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-5170-3>.
- Hästesko, Frans Akseli. 1918. *Länsisuomalainen loitsurunous*. Helsinki: SKS.
- Irvine, Judith T. 2009. "Honorifics". Teoksessa *Culture and Language Use*, toimittaneet Gunter Senft, Jan-Ola Östman ja Jef Verschueren, 156–172. Amsterdam ja Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Irvine, Judith T. ja Susan Gal. 2000. "Language Ideology and Linguistic Differentiation." Teoksessa *Regimes of Language: Ideologies, Politics, and Identities*, toimittanut Paul Kroskrity, 35–83. Santa Fe, MN: School of American Research Press.
- Jauhainen, Marjatta. 1998. *The Type and Motif Index of Finnish Belief Legends and Memorates*. FF Communications 267. Helsinki: Academia Scientiarum Fennica.

- Kaartinen, Timo. 2015. "The Registers and Persuasive Powers of an Indonesian Village Chronicle." Teoksessa *Registers of Communication*, toimittaneet Asif Agha ja Frog, 165–186. Studia Fennica Linguistica 18. Helsinki: SKS. <https://doi.org/10.21435/sflin.18>.
- Kalela, Jorma. 2000. *Historiantutkimus ja historia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Kallio, Kati. 2013. *Laulamisen tapoja: Esitysareena, rekisteri ja paikallinen laji länsi-inkeriläisessä kalevalamittaisessa runossa*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Kallio, Kati. 2015. "Multimodal Register and Performance Arena in Ingrian Oral Poetry." Teoksessa *Registers of Communication*, toimittaneet Asif Agha ja Frog, 322–335. Studia Fennica Linguistica 18. Helsinki: SKS. <https://doi.org/10.21435/sflin.18>.
- Kallio, Kati, Frog ja Mari Sarv. 2017. "What to Call the Poetic Form – Kalevalameter or Kalevalaic Verse, *Regivärss*, Runosong, the Finnic Tetrameter, Finnic Alliterative Verse or Something Else?" *RMN Newsletter* 12–13, 139–161. https://www2.helsinki.fi/sites/default/files/atoms/files/rmn_12-13_2016-2017.pdf.
- Karjalan kielen sanakirja*. 2009. Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 18. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. Verkkojulkaisu. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 20.5.2022. Luettu 16.8.2022. <http://kaino.kotus.fi/kks>.
- Karlsson, Tuukka. 2021a. "Register Features in Kalevala-metric Incantations." *Language & Communication* 78, 40–53. <https://doi.org/10.1016/j.langcom.2021.02.005>.
- Karlsson, Tuukka. 2021b. "Discursive Registers in Finno-Karelian Communicative Incantations." *Signs and Society* 9(3), 324–42. <https://doi.org/10.1086/715780>.
- Karlsson, Tuukka. 2022a. "Come Here You Are Needed: Registers in Viena Karelian Communicative Incantations." Helsinki: Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-7801-5>.
- Karlsson, Tuukka. 2022b. "The Connection of Viena Karelian Ritual Specialists to Communicative and Origin Incantations." *Folklore* 133(4): 526–542. <https://doi.org/10.1080/0015587X.2022.2064058>.
- Kohonen, Siria. 2022. *Healing, Magic, and Mind: The Early Modern Finnish-Karelian Healing Tradition in Light of the Cognitive Science of Religion and Ritual Studies*. Helsinki: Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-8472-6>.
- Koski, Kaarina. 2011. *Kuoleman voimat: Kirkonväki suomalaisessa uskomusperinteessä*. Helsinki: SKS.
- Krohn, Kaarle. 1915. *Suomalaisten runojen uskonto*. Helsinki: SKS.
- Kuusi, Matti, Keith Bosley ja Michael Branch. 1977. *Finnish Folk Poetry: Epic: An Anthology in Finnish and English*. Helsinki: Finnish Literature Society.
- Lang, Valter. 2020. *Homo Fennicus: Itämerensuomalaisten etnohistoria*. Suomentanut Hannu Oittinen. Helsinki: SKS.
- Lauranto, Yrjö. 2014. *Imperatiivi, käsky, direktiivi: Arkikeskustelun vaihtokauppakielioppia*. Suomi 205. Helsinki: SKS. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-1333-7>
- Lehtonen, Heini. 2015. *Tyylitellen: Nuorten kielelliset resurssit ja kielen sosiaalinen indeksisyys monietnisessä Helsingissä*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Manning, Paul. 2012. *Semiotics of Drink and Drinking*. Lontoo: Continuum.
- Niemi, Aukusti Robert. 1921. "Vienan läänin runonlaulajat ja tietäjät". Liite teokseen *Suomen Kansan Vanhat Runot I*, osa 4. Helsinki: SKS.
- Piela, Ulla. 1983. "Muuttumaton tautiloitsu?" Teoksessa *Kansa parantaa*, toimittanut Pekka Laaksonen ja Ulla Piela, 242–252. Kalevalaseuran vuosikirja 63. Helsinki: SKS.

- Piela, Ulla. 2010. *Kansanparannuksen kerrotut merkitykset Pohjois-Karjalassa 1800- ja 1900-luvuilla*. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-0208-5>
- Saarinen, Jukka. 2018. *Runolaulun poetiikka: Säe, syntaksi ja parallelismi Arhippa Perttusen runoissa*. Helsinki: Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-3919-1>.
- Scheer, Monique. 2012. "Are Emotions a Kind of Practice (and Is That What Makes Them Have a History)? A Bourdieuan Approach to Understanding Emotion." *History and Theory* 51(2): 193-220. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2303.2012.00621.x>.
- Siikala, Anna-Leena. 1978. *The Rite Technique of the Siberian Shaman*. FF Communications 220. Helsinki: Academia Scientiarum Fennica.
- Siikala, Anna-Leena. 1980. "Miina Huovinen: En verbalexatiker från Fjärrkarelen. Teoksessa *Botare: En bok om etnomedicin i Norden*, toimittaneet Bente Gullveig Alver, Bengt af Klintberg, Birgitte Rørbye ja Anna-Leena Siikala, 53–82. NIF Publications No. 8. Stockholm: LT.
- Siikala, Anna-Leena. 1986a. "Variation in the Incantation and Mythical Thinking: The Scope of Comparative Research". *Journal of Folklore Research* 23, 187–204.
- Siikala, Anna-Leena. 1986b. "Shamanistic Themes in Finnish Epic Poetry". Teoksessa *Traces of the Central Asian Culture in the North*, toimittanut Ildikó Lehtinen, 223–233. Mémoires de la Société Finno-ougrienne 194. Helsinki: Société Finno-ougrienne.
- Siikala, Anna-Leena. (1992) 1999. *Suomalainen šamanismi: Mielikuvien historiaa*. Helsinki: SKS.
- Siikala, Anna-Leena. 2000. "Body, Performance, and Agency in Kalevala Rune-Singing". *Oral Tradition* 15(2): 255–278. https://journal.oraltradition.org/wp-content/uploads/files/articles/15ii/5_siikala.pdf.
- Siikala, Anna-Leena. 2002. *Mythic Images and Shamanism: A Perspective on Kalevala Poetry*. FFC 280. Helsinki: Academia Scientiarum Fennica.
- Siikala, Anna-Leena. (2012) 2022. *Itämerensuomalaisten mytologia*. Helsinki: SKS.
- SKVR. 1908–1948, 1997. *Suomen Kansan Vanhat Runot*. Helsinki: SKS.
- Silverstein, Michael. 1979. "Language Structure and Linguistic Ideology". Teoksessa *The Elements: A Parasession on Linguistic Units and Levels*, toimittaneet Paul R. Clyne, William F. Hanks ja Carol L. Hofbauer, 193–247. Chicago: Chicago Linguistic Society.
- Silverstein, Michael. 2010. "'Direct' and 'indirect' communicative acts in semiotic perspective." *Journal of Pragmatics* 42(2): 337–353. [doi:10.1016/j.pragma.2009.06.003](https://doi.org/10.1016/j.pragma.2009.06.003).
- Silvonen, Viliina. 2020. "Apeus välittyvänä, kuunneltuna ja koettuna: Affektiiviset kehät ja itkuvirsien tunteiden ilmeneminen arkistoäänitteillä". *Elore* 27(2): 62–90. <https://doi.org/10.30666/elore.97359>.
- Silvonen, Viliina. 2022. *Apeus arkistoäänitteellä: Äänellä itkeminen performanssina ja affektiivisena käytäntönä Aunuksen Karjalassa*. Helsinki: Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-7818-3>.
- Silvonen, Viliina ja Eila Stepanova. 2019. "Language, music, and emotion in lament poetry." Teoksessa *The Routledge Handbook of Language and Emotion*, toimittaneet Sonya Pritzker, Janina Fenigsen ja James Wilce, 203–220. London: Routledge.
- Sorjonen, Marja-Leena. 2001. *Responding in Conversation: A Study of Response Particles in Finnish*. Pragmatics & Beyond, New Series. 70. Amsterdam: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/pbns.70>.
- Stark, Laura. 2006. *The Magical Self: Body, Society and the Supernatural in Early Modern Rural Finland*. FF Communications 290. Helsinki: Academia Scientiarum Fennica.

- Stepanova, Eila. 2014. *Seesjärveläisten itkijöiden rekisterit: Tutkimus äänellä itkemisen käytänteistä, teemoista ja käsitteistä*. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura.
- Stepanova, Eila. 2015. "The Register of Karelian Lamenters." Teoksessa *Registers of Communication*, toimittaneet Asif Agha ja Frog, 258–276. *Studia Fennica Linguistica* 18. Helsinki: SKS. <https://doi.org/10.21435/sflin.18>.
- Tarkka, Lotte. 1993. "Intertextuality, rhetorics, and the interpretation of oral poetry: The case of archived orality." Teoksessa *Nordic Frontiers: Recent Issues in the Study of Modern Traditional Culture in the Nordic Countries*, toimittaneen Pertti J. Anttonen ja Reimund Kvideland, 165–193. Turku: Nordic Institute of Folklore.
- Tarkka, Lotte. 2005. *Rajarahvaan laulu: Tutkimus Vuokkiniemen kalevalamittaisesta runokulttuurista 1821–1921*. Helsinki: SKS.
- Tarkka, Lotte. 2013. *Songs of the Border People: Genre, Reflexivity, and Performance in Karelian Oral Poetry*. FF Communications 305. Helsinki: Academia Scientiarum Fennica.
- Timonen, Senni. 2004. *Minä, tila, tunne: Näkökulmia kalevalamittaiseen lyriikkaan*. Helsinki: SKS.
- Visakko, Tomi. 2015. *Self-Promotion as Semiotic Behavior: The Mediation of Personhood in Light of Finnish Online Dating Advertisements*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Wilce, James M. 2009. *Language and Emotion*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wilce, James M. 2014. "Current Emotion Research in Linguistic Anthropology." *Emotion Review* 6(1): 77–85. <https://doi.org/10.1177/1754073913501396>.
- Wilce, James M. ja Janina Fenigsen. 2015. "Mourning and Honor: Register in Karelian Lament". Teoksessa *Registers of Communication*, toimittaneet Asif Agha ja Frog, 187–209. *Studia Fennica Linguistica* 18. Helsinki: SKS. <https://doi.org/10.21435/sflin.18>.
- Wolf-Knuts, Ulrika. 2020. "What Can We Do Today with Old Records of Folk Belief? On the Example of Devil Lore". *Folklore* 131(2): 115–34. <https://doi.org/10.1080/0015587X.2020.1733313>.

Liite 1

Analysoitujen toisintojen luettelo

SKVR I₁

281a, 297, 298, 298a, 299, 301, 303, 304, 307, 313, 315, 317, 325, 330, 332, 334

SKVR I₂

1023

SKVR I₄

126, 134, 135, 136, 137, 141, 149, 156, 158, 159, 160, 161, 162, 164, 165, 166, 168,
171, 172, 173, 175, 177, 183, 184, 185, 188, 193, 194, 194a, 195, 202, 203, 204, 208,
209, 211, 212, 214, 215, 216, 217, 221, 225, 226, 227, 228, 335, 2390, 2391